

nedsættende, men som karakteriserende i forhold til andre måder at skrive historie på – diplomatisk historiker. Men der er mere og andet i P. Munch, som hos Viggo Sjøquist er blevet tilbage i mørket. Det fornemmes, som om lysten til og trangen til at få *hele* P. Munchs virksomhed belyst, ikke har været tilstede hos hans biograf.³

Kristof K. Kristiansen og Jens Rahbek Rasmussen: Arup og de andre

Dansk historiografi har i mange år været stort set synonym med navnet Ellen Jørgensen. Enkelte detailundersøgelser er selvfølgelig kommet til (Arup, Fabricius, Bagge, Rerup, Kargaard Thomsen), men ingen samlede fremstillinger, som kunne afløse Ellen Jørgensens arbejde, der som følge af sin kronologiske begrænsning, stærke personcentrering og manglende distance til Erslev og hans indsats nu må anses for mindre tilfredsstillende. Det er derfor bemærkelsesværdigt, at der i 1976 udkom hele to oversigtsværker, som – så forskellige de er i udgangspunkt, anlæg og konklusioner – i nogen grad kan siges at råde bod på dette: »Dansk historievitenskabs krise« (herefter: »Krise«), skrevet af en gruppe lærere og studerende ved Odense universitet, og »Linier i dansk historieskrivning i nyere tid« (herefter: »Linier«), fem foredrag af velmeriterede historikere (Aksel E. Christensen, Povl Bagge, Erik Stig Jørgensen, Troels Fink, Kristof Glamann) i anledning af Historisk Samfunds 75-års jubilæum. I

begge bøger rager Arup et hoved op over al folket, i »Krise« som periodens eneste traditionsoverskridende historiker, i »Linier« som analytisk udfordring. Det faldt i sin tid Fabricius svært at afgøre, hvem af gennembruddets mænd der burde indtage Zeus' plads blandt Olympens guder; for den næste generations vedkommende synes der nu at være enighed om, at pladsen tilkommer Arup. Hans position markeres af endnu to udgivelser: Kryger Larsens lille, men komprimerede undersøgelse af udviklingen i hans videnskabs- og historiesyn mellem 1903 og 1916, og et udvalg i to bind af Arups artikler og anmeldelser, med indledning og bibliografi ved Aksel E. Christensen, og bemærkelsesværdig ved at rumme et hidtil utrykt udkast til en »Gendrivelse af mine Kritikere i Historisk Tidsskrift 1925«.¹

»Krise« er vokset ud af en kursusrække på Odense Universitet 1972–74, der beskæftigede sig dels med videnskabelig traditionsformidling i almindelighed, dels specifikt med dansk historievitenskab i det 19. og 20. århundrede. Forfatterne vil nå til forståelse af den nuværende krisetilstand – karakteriseret ved specialisering, atomisering, frygt for »store problemer«, mangel på samfundsmæssigt perspektiv – ved at følge traditionen bagud til det »kritiske gennembrud« o. 1880 og analysere det videnskabsideal, der præger Erslev og hans samtidige. Udgangspunktet for analysen er den opfattelse af videnskabens udvikling, som amerikaneren Thomas Kuhn står for. Kuhn ser udviklingen, ikke som en simpel akkumulering af sand erkendelse,

3. Som et af de efter min mening bedste forsøg på at karakterisere P. Munch kan der henvises til Erling Bjøl: På sporet af P. Munch, Politikens kronik 25. juli 1970.

1. Hans Kryger Larsen: Erik Arup. En historiografisk undersøgelse af Arups videnskabs- og historiesyn 1903–1916. Odense universitetsforlag, 1976, 74 s., kr. 23.

Dansk historievitenskabs krise. En undersøgelse af dansk historievitenskabs tradition. Af Hanne Eriksen, Kirsten Johansen, Fritz Larsen, Flemming Madsen, Søren Mørch, Knud Ryg Olsen, Carsten Schiøtt, Jannik Storr-Poulsen, Jørgen Thomsen. (= Skrifter fra Institut for historie og samfundsvidenskab, 14), Odense, u.a. 1976, 214 s., kr. 11.

Linier i dansk historieskrivning i nyere tid. (ca. 1890–1950). Udgivet i anledning af Historisk Samfunds 75 års jubilæum af Den danske historiske Forening, 1976, kr. 40.

Erik Arup: Udvalgte afhandlinger og anmeldelser. Med indledning af Aksel E. Christensen. I–II. Selskabet for udgivelse af kilder til dansk historie, 1977, 488 + 482 s., kr. 225.

men som præget af konflikter og brud: en given videnskabelig tradition udbygger et sæt af sammenhængende normer og videnskabelighedskriterier (et »paradigme«), som ikke kan ændres gennem punktvis justeringer, men som må forkastes en bloc af et nyt paradigme, udviklet i et selvstændigt, isoleret forskningsmiljø. Kuhns teori er ikke uproblematisk; den fokuserer snævert på videnskabsinterne udviklingsfaktorer på bekostning af de eksterne, og den er præget af at være udviklet som forklaring på de store naturvidenskabelige revolutioner. Men til trods for disse svagheder, som forfatterne er opmærksomme på, mener de at paradigmebegrebet kan fungere som et frugtbart analyseredskab, der kan fremhæve nye, hidtil oversete sider af historievidenskabens historie.

Forfatterne lægger to snit i den moderne historievidenskabs udvikling, omkring 1800 og omkring 1880. De centrale navne i »1800-paradigmet« er Hegel, Humboldt og Ranke; dets væsentlige karakteristika er, at historieforskningen ved at understrege det individuelle moment i historien, udviklingstanken og dannelsesidealet rummer en organisk selvlegitimering: »gennem den videnskabelige erkendelse blev (man) i stand til at se en sags væsen uden at lade sig forbløffe af dens forskellige fremtrædelsesformer«, samtidig med at »den videnskabelige søgen efter sagens væsen også lod sig realisere i den enkeltes søgen efter sit eget væsen uafhængig af det tilfældige, som kom til syne som dets fremtrædelsesform. Menneskets væsen blev formet, dannet, under denne proces og nåede sin egentlige bestemmelse« (s. 46). I modsætning hertil kunne videnskabelig erkendelse efter »1880-paradigmet« ikke »benyttes som hjælpemiddel eller forudsætning for det gode liv, men blot som hjælpemiddel eller forudsætning for den gode videnskab« (s. 61).

Analysen af den danske udvikling begynder med Paludan-Müller, begrundet ved, at hos ham kommer »1800-paradigmets« grundtræk klart til udtryk, samtidig med at man i hans senere overvejelser kan

ane det begyndende opbrud (bl. a. i hans »Propædeutiske Forelæsninger« fra 1876). Som effektiv kontrast hertil optræder Erslev, den centrale skikkelse i etableringen af »1880-paradigmet«. Det var ikke, som det ofte fremstilles, Erslev der først opdagede den kildekritiske metode her i Danmark – Paludan-Müller havde således læst og benyttet Ranke allerede i 1830'erne. Erslevs indsats på dette felt bestod i, at han indførte en systematisk undervisning i kildekritik og gjorde den til fagets centrale disciplin. Det egentlige skel i forhold til »1800-paradigmet« lå imidlertid i opgivelsen af udviklingstanken og af distinktionen mellem væsen og fremtrædelsesform. Ifølge Erslevs »Grundsætninger for historisk Kildekritik« (1892) var det historikere ns opgave at etablere objektive kendsgerninger, og fremstillingen eller syntesen bestod i at sammenstille disse kendsgerninger. Men i modsætning til mange af sine elever blev Erslev ikke stående på dette grundlag. Han arbejdede bevidst med problemer som objektivitetsbegrebet og videnskabens samfundsmæssige formål og eksistensberettigelse uden dog at nå holdbare løsninger. Indførelsen af det funktionelle kildebegreb, Erslevs mest originale bidrag til kildekritikken, førte til en afgørende modsigelse i de senere udgaver af »Historisk Teknik«. Den logiske konsekvens af det funktionelle kildebegreb ville være at indarbejde det subjektive element i alle trin af forskningsprocessen; men da det er Erslev magtpåliggende at fastholde forestillingen om objektivitet, disponerer han fortsat sin fremstilling ud fra et materielt kildebegreb. Resultatet bliver en subjektneutral teknik, der fungerer uafhængigt af problemformulering, spørgeproces og syntesedannelse, som forvises til den subjektstyrede »teori«. (Her savner man i øvrigt en henvisning til Inge Skovgaard-Petersen og Karsten Thorborg, der som de første påpegede dette forhold).

Den erslevske tradition fik succes, for så vidt som indføringen i historisk teknik, kildeeksemplerne og lærebogssystemet holdt sig praktisk talt uforandret i knapt et år-

hundrede. Men succesen havde sin pris, Bagge påviste det uholdbare i Erslevs skel mellem historievitenskaber og -skrivning og fremhævede, at historie også på Erslevs præmisser førte til »en relativisme med et ubestemt og ubestemmeligt subjektivt indslag« (bogens formulering, ikke Bagges), men noget positivt alternativ tilbød han ikke. – I sin praksis (Danmarkshistorien) overskred Arup flere af paradigmets begrænsninger, tilsyneladende uden at indse rækkevidden af sit kæteri; hvad angik de snævrere metodiske problemer, hvor han selv mente at adskille sig fra sine samtidige, stod han derimod som dem principielt på Erslevs standpunkt fra 1892, fastholdt altså det materielle kildebegreb. Derfor var striden med Aage Friis også reelt meningsløs. Ingen af dem kunne angive en metode til at udskille og kombinere de »kendsgerninger«, som fremstillingen skulle baseres på: »Selv om Arup belærer Friis om, at »tilbage slutninger fra nutidslivet har ofte en særdeles orienterende kraft, naar det gælder ræsonneren om fortidige forhold« er det intetsteds faldet ham ind at undersøge endsiges da bestemme denne kraft, der så tydeligt indgår i hver eneste kendsgerning, han udsondrer. Det faldt heller ikke Friis ind.« (s. 194). Tilsvarende gjaldt det, at »paradigmet rummede ingen anvisninger hverken i sin teori eller praksis på, hvordan »et stort samlet Syn paa vor Fortid« videnskabeligt lod sig etablere eller opretholde« (s. 197). Historie var til syvende og sidst baseret på historikerens fortolkning af sin egen livserfaring, kombineret med den erslevske børnelærdom, og diskussionen måtte derfor blive diffus og personlig.

Perioden efter 1945 behandles, bortset fra Bagge, ikke i »Krise«, omend den stigende teoretiske debat ses som et symptom på paradigmets svindende livskraft. Hvad der bør eller vil komme i stedet, giver Odense-gruppen afkald på at udtale sig om.

Som vort referat turde vise, er »Krise« en bog, som nok skal vække modvilje og kritik; men man kan håbe, at den også vil vække til eftertanke. Bevidst om de meto-

diske vanskeligheder, historiografiske analyser frembyder, diskuterer forfatterne problemer af aktuel relevans for alle historikere, og de er velgørende fri for den traditionelle ydmyghed overfor koryfæerne. (Det skal dog bemærkes, at denne respektløshed til tider slår over i en utålelig studentikos stil; særlig de første 30 sider er hårde at komme igennem).

Men bogen er også let at kritisere, først og fremmest fordi den ved de konkrete analyser ikke altid lever op til de metodiske krav, den selv opstiller. En elementær metodisk svaghed er, at man næsten udelukkende benytter de analyserede forfatters teoretiske og metodiske selvforståelse (som ofte ligger langt fra deres praksis). Herigennem begrænses analysen ret vilkårligt til de få personer, der har publiceret teoretiske credoer. Samtidig søger man ensidigt efter explicit formulerede målsætninger hos historikerne, og hvis man ikke finder en sådan, slutter man *e silentio*: de har ingen haft. Men man kan godt mene noget med sin forskning, selv om man ikke siger det højt. For skikkelser som Erslev og Arup var der en udtalt sammenhæng mellem deres radikalisme og deres videnskab. Med kildekritikken som velkomment redskab afdækkedes de myter, som den konservative og chauvinistiske historieskrivning hvilede på. Når man i »Krise« affærdiger striden mellem Arup og Friis og hele røret omkring Danmarkshistorien som meningsløst, fordi der ingen forskel var på de implicerede parters kildekritiske program, så undervurderer man kombattanterne. Der stod mere på spil. Fx. var det jo ikke for at diskutere sene beretningers kildeværdi, at la Cour gik ind i David-Hall-debatten, men fordi han delte Friis' forargelse over den opfattelse af politikeres og statsmænds moral, som Arup gav udtryk for, nemlig at de kunne finde på at afgive falsk vidnesbyrd for at påvirke historiens dom over dem selv. Arups kritiske undersøgelser virkede autoritetsnedbrydende, dels ved at ytre skepsis over for politikernes kløgt og retskaffenhed, dels ved at anfægte en professorkollegas faglige kompetence

over for offentligheden. De politiske implikationer var forsåvidt til stede i det meste af Arups produktion, men reaktionerne ændredes i takt med svingningerne i det kulturpolitiske klima. Mens kritikken af Danmarkshistoriens 1. bind var relativt moderat, blev 2. bind angrebet langt hårdere og mere åbenlyst politisk. Selv den diplomatiske Fabricius kunne i 1933 spå, at »Forskningen vil komme til at gaa sin Vej udenom dette Værk«, og få år efter undså han sig ikke for at skrive et velvilligt forord til Ejnar Vaabens *Danmarks Historie i racebiologisk Belysning*, med tydelig polemisk adresse til den marxistiske Arup.

Disse komplekse fagpolitiske sammenhænge behandles ikke i »Krise«. Forfatterne erkender denne begrænsning, som efter deres mening hører til omkostningerne ved paradigmebegrebet. Nu er det måske ikke givet, at man ikke kan inddrage videnskabsexterne faktorer i en paradigmemodel, selv om den i Kuhns version ganske rigtigt ikke lægger op til det. Men under alle omstændigheder fortolkes modellen for snævert, og de forklaringsmuligheder, den vitterligt rummer, udnyttes ikke fuldtud. Dens centrale kvalitet er, at den åbner for en videnskabssociologisk analyse, hvor vægten lægges på forskningsmiljøet frem for på den enkelte forsker; men bortset fra en omtale af indførelsen af den systematiske undervisning i kildekritik, har bogen faktisk intet om traditionsformidlingen og årsagerne til dennes dominans, herunder det ganske vist også komplicerede spørgsmål om påvirkning – eller mangel på samme – fra udlandet. Endvidere fastholder forfatterne kompromisløst, at faglig udvikling ikke kan ske gradvist, men kun i brud, og at to paradigmer aldrig kan »tale sammen«. Det kan måske være rigtigt for naturvidenskaberne, men overført på humanistisk og samfundsvidenskabelig forskning forekommer påstanden tvivlsom. Hvis der ikke i denne forskning findes neutrale elementer, der kan overføres fra ét paradigme til et andet, bliver konsekvensen den fuldstændige relativisme, som »Krise« ellers netop tager

afstand fra. En iøjnefaldende følge af opfattelsen er, at bogens analyse er statisk. Overgangen mellem to paradigmer gives der helt afkald på at forklare; og i gennemgangen af »1880-paradigmet« konfronteres forskellige elementer i Erslevs historiesyn med senere forskeres opfattelse af de samme forhold, mens nye problemstillinger, ændringer i forskningsmiljøet og historikere i periferien af traditionen (A. D. Jørgensen, Troels-Lund, Gustav Bang) afskæres fra analysen.

»Krise« er en bog med åbenlyse kvaliteter og åbenlyse mangler. I »Linier« er begge dele mindre påfaldende. Ifølge hele bogens karakter er det måske ikke så mærkeligt, at der savnes en overordnet problemstilling, men det er skuffende, at den historigrafiske analyse i så ringe grad er præget af den gennemgribende kritik, som dog skulle være det karakteristiske ved den erslevske skole. De fem essays er velskrevne og indforståede. Povl Bagge skriver om Arup og Erik Stig Jørgensen om Aage Friis; Aksel E. Christensen, Troels Fink og Kristof Glamann behandler henholdsvis perioden mellem Erslev og Arup, den nationale historieskrivning og den økonomisk-historiske forskning. De tre sidste bidrag er, vel pga. emnernes omfang, mindre givende end de to første. Christensen skriver informativt om mændene bag »Danmarks Riges Historie«, med betoning af periodens frodighed. Glamann leverer en omfattende forskningsoversigt, men bredden er unægtelig opnået på bekostning af analysen. Fink er mere selektiv, men gør sig opgaven vanskeligere end nødvendigt ved en besynderlig disponering. Efter en fyldig behandling af A. D. Jørgensen og hans samtid bliver Fabricius-la Cour generationen affærdiget på mindre end én side, for at der kan blive plads til et opgør over tre sider med Jens Engbergs kritik af, hvad Fink kalder den »moderat nationale linie« – defineret som »det perspektiv, en moderat demokratisk dansk personlighed naturligt vil anlægge« (s. 87)! Det er selvfølgelig ikke uden inte-

resse, at Fink åbenbart opfatter kritikken af den traditionelle historieskrivning som udemokratisk, yderliggående og udansk; men pladsen havde været brugt bedre fx. til en diskussion af forholdet mellem den almindelige opfattelse af det sønderjyske spørgsmål og den videnskabelige udforskning af det. Det er muligt, at Erslev sagde det danske folk sandheden om dette spørgsmål i sine arbejder, men det store flertal fik sin opfattelse dannet, ikke af Erslev, men af skolebøger og populærlitteratur, hvor konservative myter og nationalistiske drømme fortsat dominerede.

Bogens mest spændende essay er Erik Stig Jørgensens afbalancerede forsøg på at rehabilitere Aage Friis, som jo hverken har haft historien eller historiografien på sin side. Jørgensen lægger ikke skjul på Friis' metodiske svagheder og manglende proportionssans (de kolossale kildeudgaver). Til gengæld finder han andre (væsentligere?) kvaliteter hos Friis, sjældne i samtiden og upåagtede i eftertiden: en intuitiv indlevelsessevne i skildringen af det politiske livs store skikkelser og et »kunstnerisk sinds evne og trang til at erkende ved begejstringens medium« (s. 58). Hvad man gerne havde set uddybet, er den antydende bagside af Friis' identifikation med sine emner: hans ukritiske solidaritet med de »store personligheder«, hvis fagpolitiske konsekvens var hans officøse status som ideologisk formidler af tillid til det etablerede politiske liv og dets ledere, og hans magtfulde position som administrator af bevillinger i det snævre fagmiljø – datidens Kaarsted og Glamann i samme person så at sige.

Men også i »Linier« er Arup den centrale skikkelse. Bagges afsnit, koncentreret om Danmarkshistorien, flankeres af sammentillingen af Erslev og Arup på den ene side, af Arup og Friis på den anden. Fælles for de tre forfattere er en dyb respekt for Arup, men også en markering af det modsigelsesfyldte i hans værk. Christensen betragter ham, i overensstemmelse med hans egen selvforståelse, som Erslevs eneste legitime arving, der dog overskred læremeste-

rens tysk-kritiske metode til fordel for den konstruktive franske skole. Men han taler også om en »stundom ret intuitiv og subjektiv tolkning af kilderne«; Bagge fremhæver Danmarkshistoriens frugtbare og igangsættende karakter, men »skyggesiden af metoden i Arups anvendelse var, at han adskillige gange greb fejl med sine altfor dristige kombinationer«; og med Jørgensens udtryk »fik hans arbejde med kilderne karakter af en kamp, hvorved hans personlighed tilegnede sig eller undertiden bemægtigede sig fortiden.« Endelig rejser Bagge det vigtige spørgsmål, om det ikke lige så meget var umuligheden af at tilfredsstille traditionens metodiske krav ved behandlingen af den nyere tids vældige kildemateriale, som det var skuffelsen over modtagelsen af de første bind, der fik Arup til at gå i stå med sin Danmarkshistorie.

Jørgensens essay konkluderer: »Aage Friis havde så godt som nogen behov for kritisk skoling for at kunne styre sin ualmindelige indlevelsessevne. Men man kan godt komme i tvivl om, hvorvidt skolen burde have været Kr. Erslevs« (s. 73). Implicit i kommentarerne til Arup synes at ligge, at betragtningen med endnu større ret kunne overføres på ham. Selv om »Linier« ligger ganske langt fra traditionskritikken i »Krise«, kan der således ses en vis lighed netop i analysen af Arup, hvis selvforståelse ikke længere uden videre accepteres. Et skridt på vejen mod en mere realistisk vurdering er udgivelsen af Hans Kryger Larsens speciale om videnskabs- og historiesynet i Arups tidlige produktion (indtil 1916).

Kryger Larsens fortjeneste er, at han er gået direkte til Arups praksis som historiker og har analyseret hans afhandlinger med henblik på at finde (implicitte) teoretiske og metodiske elementer, frem for at stole på senere programmatisk udtalelser. Han viser, at Arup ikke var opmærksom på vekselvirkningen mellem de forskellige led i forskningsprocessen; ifølge ham gik man forudsætningsløst til kilderne, gennemførte en objektiv analyse og byggede derpå syn-

tesen. Betingelsen for en sådan forståelse var Arups materielle kildebegreb, som også lå bag hans påstand om, at han gav dokumenter (levn) forrang for beretninger; det er rigtigere at sige, at han udnyttede kilderne performativt i forhold til en given problemstilling, og at han som regel valgte at arbejde med kilder, der (også) lod sig udnytte på denne måde. Den påståede forudsætningsløshed var desuden en fiktion. Arup arbejdede som alle andre med et sæt af forhåndsforestillinger (som han aldrig expliciterede og formentlig ikke var sig bevidst), blot afveg disse fra de gængse.

Så langt har Kryger Larsen utvivlsomt ret, og undervejs får han påpeget, hvorledes Arups praksis var langt mere fleksibel end hans teori. Interessant er hans afvisning af, at den berømte »digtning over kilderne« i Grønbechmeldelsen skulle være et gennemgående metodisk princip, for hvis det var tilfældet, ville »digtningen« jo være lige så nødvendig i kilderige som i kildefattige perioder; snarere er der tale om »en taktisk indrømmelse, der letter den følgende nedsabling af Grønbech« (s. 45). Mere tvivlsom er hans hovedtese. Den går ud på, at Arup i sine tidlige arbejder (til og med disputatsen i 1907) blev ledet af en positivistisk erkendelsesinteresse, en opfattelse af historievitenskaben som rettesnor for aktuel politisk handling; historiesynet var materialistisk-deterministisk med vægt på generelle love, forudsigelser etc. Efter 1907 bevares historie- og videnskabsynet uændret, men der sker en forskydning af erkendelsesinteressen over mod »traditionsformidling« eller »demokratisk historieskrivning«, og der introduceres hvad K. L. kalder »massesynspunktet«, dvs. at folkets daglige arbejde er grundlaget for historien. Dette faldt sammen med skiftet i Arups forskningsfelt fra (europæisk) handelshistorie til dansk historie, og K. L. finder det »ikke usandsynligt«, at der består en sammenhæng mellem disse skift.

Efter vor opfattelse er dette skel svært at få øje på, og uklarheden øges fordi K. L. ofte anvender mangetydige termer som »positivisme«, »erkendelsesinteresse«,

»pragmatisk«, »videnskabssyn«, »-teori« etc. uden at de præciseres og afgrænses tilstrækkeligt i forhold til hinanden. Hvis fx. »positivisme« anvendes i betydningen »etablering af lovmæssigheder«, er der positivistiske elementer i hele forfatterskabet, også Danmarkshistorien. Det samme gælder den »præsistentiske erkendelsesinteresse«; traditionsformidlingen skulle vel også tjene aktuelle formål? Noget skarpt skel er der næppe, men der sker en bevægelse i Arups materialisme henimod mere basale økonomiske faktorer, fra handel til (landbrugs)produktion. Denne udvikling tager sig ud som en ret naturlig konsekvens af den bevidsthed om de politiske og juridiske forholds afledede karakter, der kommer til udtryk bl. a. i disputatsen.

Kryger Larsens analyse lider (i endnu højere grad end »Krise«) under at være »lukket«. Der gives ingen begrundelser for det postulerede skift o. 1907, hverken videnskabsinternt eller -externt. Der er intet om forskningsmiljøet, og den afsluttende placering af Arup »i forhold til samtidige danske og udenlandske historieteoretiske strømninger« er meget skitse-mæssig. Ej heller får man meget fornemmelse af den tid, Arup skrev i og til. Afslutningsvis antyder forfatteren, at det i Danmarkshistorien »snarere var fremhævelsen af massesynspunktet end det materialistiske historiesyn i snævrere forstand, der virkede anstødeligt i offentligheden og blandt fagfæller« (s. 67). En stillingtagen til hypotesen må afvente en præcisering af begrebet »massesynspunkt«, men i alle tilfælde kan, som antydet, kritikken af Arups hovedværk næppe forklares så enkelt.

Dansk historiografi har været præget af en tendens, der ligner den såkaldte »Whig-interpretation«: de sejrende, Erslev og Arup, har stået som sakrosankte figurer i et forklaret lys, mens de slagne er blevet henvist til glemslens mørke. Men ligesom Erslev og Arup ikke uden videre kan tages for pålydende i deres selvforståelse, således må det også være et krav ikke blankt at acceptere deres fortolkning af deres rivaler. Oden-

se-gruppen viser i deres bog vej til en rimeligere vurdering af Paludan-Müller, Erik Stig Jørgensen søger at rehabilitere Friis; og det kan tilføjes, at Erling Ladewig Petersen i sit bidrag til den endnu upublicerede *Dansk socialhistorie* fremhæver helt moderne kvaliteter hos Steenstrup. Der er dog næppe tvivl om, at Arup også fremover vil stå i centrum for opmærksomheden, og det er heldigt, at hans klassiske artikler og anmeldelser nu er let tilgængelige i Kildeskriftselskabets 2-binds reprint-udgave. Den eneste indvending skulle være, at der ikke er blevet plads til »Den europæiske Regalismes Oprindelse« fra 1905. Vel er det rigtigt at artiklen – med udgiverens ord – »staar temmelig isoleret« inden for Arups forfatterskab; men man kunne måske sige, at det netop gjorde den interessant. – Den med spænding imødesete »Gendrivelse af mine Kritikere« er en diskussion af en række detailspørgsmål, hvor kritikken havde anfægtet Arups synspunkter. I sig selv er den ikke meget givende, sammenlignet med den senere forfattede og mere principielt anlagte »Redegørelse«, der blev trykt posthumt i Danmarkshistoriens 3. bind, men udnytter man den (i Arups ånd) performativt, er den et interessant vidnesbyrd om, hvordan han i 1925 mente, at hans værk kunne og skulle forsvares.

Det hører til anmelderes gratis glæder at brillere med letkøbt bedreviden og bebrejde forfattere, at de ikke har skrevet om andet og mere, end de har sat sig for. Derfor må det pointeres, at begrænsningerne ved de tre historiografiske fremstillinger i høj grad skyldes, at de færdes på en uopdyrket mark. Manglerne er især synlige, fordi nyere videnskabshistoriske projekter (ved Lunds og Göteborgs universiteter) har sat en ny metodisk standard for sådanne undersøgelser. Forfatterne har ikke

haft mulighed for at udnytte disse resultater, der først nu begynder at blive publiceret. Særlig gruppen bag »Krise« ville have haft glæde af at kende Birgitta Odéns udvikling og operationalisering af paradigmemodellen, fordi den viser, at adskillige af manglerne ved Kuhns version kan afhjælpes. Behovet for et metodisk apparat, der er tilstrækkeligt fintmærkende til at registrere det komplekse samspil mellem den enkelte forskerpersonlighed, det faglige miljø og de videnskabsexterne påvirkninger, er påtrængende, men det er unægtelig ikke mange af disse emner, der er belyst tilfredsstillende (eller overhovedet). Vi ved til overflod noget om nogle få universitetsprofessorers opfattelse af forskellen mellem levn og beretning, mens en række væsentlige problemstillinger er så godt som udforskede. Her skal blot nævnes to. For det første hele spørgsmålet om faglig påvirkning fra udlandet, hvor man som regel blot gentager Erslevs og Arups henkastede bemærkninger om Bernheim og Langlois/Seignobos. Man kan have mistanke om, at de negative virkninger af den tyske metodestrid, som man o. 1900 kunne følge herhjemme, havde langt større betydning for danske historikere. For det andet hele formidlingsproblematikken. Hvor mange af den kritiske forsknings resultater er egentlig sivet ned til seminarier, højskoler, gymnasier og folkeskoler? Når en politiker som Erhard Jacobsen kan regne med stemmegevinst ved at hævde, at eleverne har lært det nødvendige og tilstrækkelige historie, når de kender Gorm den Gamle og Griffenfeld, så frygter man unægtelig, at de bidrag, en universitetsfikseret historiografisk undersøgelse kan yde til forklaring af den generelle historiske bevidsthedsdannelse, er sørgeligt få og ubetydelige.